

Силабус освітнього компоненту (ОК) «Теорія і методологія історії»

Галузь знань: В Культура, мистецтво та гуманітарні науки
Спеціальність: В 9 Історія та археологія
Освітня програма: Історія (мова навчання – українська)
Рівень вищої освіти: другий (магістерський)
Рік навчання: 2026–2027
Семестр: 2

Структурний підрозділ	Кафедра історії України, історичний факультет
	ПІБ: Філінюк Анатолій Григорович Посада: професор кафедри історії України Науковий ступінь: доктор історичних наук Вчене звання: професор afilinyuk@ukr.net Робоче місце: навчальний корпус № 2 (вул. Татарська, 14), кафедра історії України. Профайл викладача: https://histua.kpnu.edu.ua/anatolii-hryhorovych-filiniuk/ https://scholar.google.com.ua/citations?user=aTEFJ0QAAAAJ&hl=uk&oi=ao https://uk.wikipedia.org/wiki/Філінюк_Анатолій_Григорович https://science.kpnu.edu.ua/naukovtsi/filiniuk-anatolij-hryhorovych/ http://irbis-nbuv.gov.ua/ASUA/0007422
Лінк на освітній контент дисципліни	https://moodle.kpnu.edu.ua/course/view.php?id=1696
Статус дисципліни	обов'язковий освітній компонент професійної підготовки
Обсяг дисципліни, кредити ЕКТС / години	кредити ЕКТС / 90 год
Мова викладання	Українська
Форми навчання	Очна
Політика дисципліни	Академічна доброчесність. Очікується, що роботи студентів будуть оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її не зарахування викладачем (незалежно від масштабів плагіату чи обману). Відвідування занять. Очікується, що всі студенти відвідають лекційні та семінарські заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом. «Положення про організацію освітнього процесу в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка» URL: https://drive.google.com/file/d/1ZbMN35h-7ZSJBBOVvL2bTCaLtRbcQA86/view. Якщо здобувач не відпрацював пропущені навчальні заняття, не виправив оцінки 0, 1, 2, 3, отримані на навчальних заняттях, виконав завдання самостійної роботи та модульної контрольної роботи менше ніж на 60% від максимальної кількості балів,

	виділених на цей вид роботи, він вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю. Пропущені заняття здобувач має відпрацювати. За відпрацьовані лекційні заняття оцінки не ставляться, за практичні заняття нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12). Очікується, що здобувачі поступово відпрацьовуватимуть пропущені заняття й завершать цей процес своєчасно (до останнього аудиторного заняття з дисципліни). Відпрацювання лекційного заняття передбачає знання здобувачем теоретичних питань плану. Відпрацювання пропущеного практичного заняття передбачає опанування теоретичних питань плану заняття. Очікується, що здобувачі не будуть запізнюватися на заняття, а мобільні телефони під час занять використовуватимуть лише з освітньою метою. Під час організації занять з використанням технологій дистанційного навчання очікується, що здобувач працюватиме на заняттях (з використанням платформ для відеоконференцій) з увімкненою вебкамерою. Неформальна/інформальна освіта. У випадку, якщо здобувач освіти отримав знання у неформальній та/або інформальній освіті, зарахування результатів навчання здійснюється згідно «Порядку визнання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти (нова редакція)», зокрема, якщо їх тематика відповідає змісту навчальної дисципліни (окремій темі). URL: https://drive.google.com/file/d/19GCSM3y-K496gs8RQJp0mO9FjUJumB4T/view
<i>Що будемо вивчати?</i>	Базові поняття і категорії, теоретичні концепції та методологічний інструментарій історичного пізнання, основні механізми виявлення найбільш загальних ідей, уявлень, понять, на яких базується суспільно-історичне життя людей; шляхи й засоби раціоналізації та систематизації результатів людського досвіду в практичному, пізнавальному, ціннісному вимірах; механізми формування теоретично узагальненого образу світу через призму розвитку суспільства; спеціальне вчення про природу, закономірності, суть, специфіку та принципи і методи історичного пізнання; можливості дослідження та наукового пояснення найбільш загальних закономірностей і тенденцій розвитку суспільства, суспільних процесів на рівні великих соціальних груп; методи пізнання соціальних явищ, найбільш загальні підходи до їх вивчення; встановлення загальних зв'язків соціального буття.
<i>Чому це треба вивчати?</i>	Мета – завершення формування і розвитку в здобувачів цілісних уявлень про становлення та основні напрямки розвитку теоретичної та методологічної історичної думки, філософсько-історичних концепцій, теоретичних і методологічних новацій історичної науки, поняття теорії і методології історії та найважливіші онтологічні й гносеологічні проблеми історичного пізнання, теоретичні підходи, принципи і методи історичного дослідження та оволодіння і застосування теоретико-методологічного інструментарію наукового дослідження.
<i>Яких результатів можна досягнути?</i>	Очікувані результати навчання з дисципліни: ПРН 01 Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень. ПРН 03 Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проекти з урахуванням сучасних методологічних підходів. ПРН 05 Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки. ПРН 07 Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та

	аргументацію з питань історії та/або археології до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.
Як можна використати набуті знання та уміння?	Дисципліна сприяє формуванню у студентів таких компетентностей: Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру в галузі історії та археології. Загальні компетентності (ЗК). ЗК 01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу. ЗК 02. Здатність працювати автономно. ЗК 03. Розробляти й реалізовувати історичні й міждисциплінарні проєкти з урахуванням сучасних методологічних підходів. ЗК 04. Здатність спілкуватися іноземною мовою. ЗК 08. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності. ЗК 09. Здатність приймати обґрунтовані рішення. Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК). СК 02 Здатність здійснювати історичні й археологічні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук. СК 04 Здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем у галузі історії та археології представників різних наукових напрямів і шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки. СК 05. Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проєкти у сфері історії, археології та/або дотичні до них міждисциплінарні проєкти. СК 08 Здатність працювати в міжнародному контексті і реалізовувати спільні проєкти у сфері історії та/або археології з європейськими та євроатлантичними інституціями.
Зміст дисципліни	Предмет і завдання теорії та методології історії, сутність і принципи побудови теорії історії, соціальні функції історії, історичний процес і його динаміка, історичні сили, історичний час та простір, історична необхідність і детермінізм в історії, процес пізнання та проблеми істини в історії, теоретико-методологічні основи історичного пізнання, основні поняття та категорії методології, питання об'єктивності в історичному пізнанні, історична правда та історична оцінка, рівні, принципи і методи історичного дослідження, методологічні інновації в сучасній історичній науці й сучасні підходи наукової методології історичних досліджень.
Методи навчання	Словесні, наочні методи; дедуктивний, індуктивний, аналітичний методи, порівняння, узагальнення, конкретизація; пояснювально-ілюстративний метод, демонстрація, метод проблемного викладу матеріалу (дискусійна панель тощо).
Інформаційне забезпечення	Рекомендована література Основна: 1. Вихрущ В. О., Козловський Ю. М. Методологія та методика наукового дослідження. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2020. 336 с. 2. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Методологія наукових досліджень: підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Харків: Право, 2023. 488 с. 3. Желіба О. В. Теорія і методика навчання історії. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 305 с. 4. Зашкільняк Л. Методологія історії від давнини до сучасності. Львів : Львів. держ. ун-т ім. Івана Франка, 1999. 228 с. 5. Калакура Я. Методологія історіографічного дослідження: наук.-метод. посіб. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2018. 319 с. 6. Ладика В.І., Шильман Л.З., Перцевой Ф.В. та ін. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Одеса: Олді+, 2022. 222 с. 7. Лях С. Р. Методологія історії: класика і практика: навч. посіб. Запорозжя : ВДЛ «Гельветика», 2021. 130 с. 8. Міронова І. С. Джерелознавство, історіографія та методологія історії: навч. посіб. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2023. 212 с. 9. Мотенко Я. В., Шишкіна Є. К. Методологія наукових досліджень. Харків : НТУ «ХПІ», 2022. 208 с.

10. Тельвак В. Історіософія та методологія історії: Конспект лекцій. Дрогобич, 1999. 106 с.
- Допоміжна:**
1. Актуальні проблеми теорії та методики навчання історії: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 10 травня 2023 р.) / [Запорізький національний університет]. Запоріжжя : Запорізький нац. ун-т, 2023. 305 с.
 2. Блок М. Апологія історії або ремесло історика / [пер. М. Марченко]. Київ: Лаурус, 2018. 144 с.
 3. Гончаревський В. Цивілізаційний підхід до історії: сучасний український досвід (1991–2009). Київ : Лотос, 2011. 220 с.
 4. Гранчак Т., Сошинська Я. Академічний плагіат в Україні в умовах культурного транзиту. *Interdisciplinary Studies of Complex Systems*. №. 15. 2019. С. 107-127.
 5. Грицак Я. 26-й процент, або Як подолати історію. Київ: Фонд Порошенка, 2014. 136 с.
 6. Дойчик М. В. Філософія історії: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2010. 192 с.
 7. Доманська Е. Історія та сучасна гуманітаристика: дослідження з теорії знання про минуле / [пер. з польск. та англ. В. Склокін; ред.: В. Склокін і С. Троян]. Київ: Ніка-Центр, 2012. 264 с.
 8. Еванс Р. Дж. На захист історії / [з англ. пер. В. Дмитрук]. Львів: Кальварія, 2008. 296 с.
 9. Енциклопедія історії України: В 5 т. / [редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.]. Т. 3: Е – Й. Київ : Наук. думка, 2005. 672 с.; іл.
 10. Киридон А. Гетеротопії пам'яті: Теоретико-методологічні проблеми студій пам'яті. Київ: Ніка-Центр, 2016. 320 с.
 11. Козелек Р. Часові пласти. Дослідження з теорії історії / [пер. з нім.]. Київ: Дух і літера, 2006. 436 с.
 12. Конверський А.Є. Логіка: підручник. 2-ге вид. виправлене. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2017. 391 с.
 13. Космина В. Г. Проблеми методології цивілізаційного аналізу історичного процесу : монографія. Запоріжжя: Запорізький нац. ун-т, 2011. 310 с.
 14. Культура історичної пам'яті: європейський та український досвід / [Ю. Шаповал, Л. Нагорна, О. Бойко та ін.; за заг. ред. Ю. Шаповала]. Київ: ІПІЕНД, 2013. 600 с.
 15. Левенець Ю. Теоретико-методологічні засади української суспільно-політичної думки: проблеми становлення та розвитку (друга половина XIX – початок XX століття). Київ: Стилос, 2001. 572 с.
 16. Майбутнє минулого: нові підходи до української історії / [ред. С. Плохій]. Кембридж, Массачусетс : Вид-во Гарвардського ун-ту, 2016. 506 с.
 17. Методичні рекомендації до семінарських занять з освітньої компоненти «Методологія та організація наукових досліджень» для підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти ОПП Середня освіта (Історія та громадянська освіта). / Укладач – Стародубець Г.М. 2024. 37 с.
 18. Минуле майбутнє. Про семантику історичного часу / [Райнхарт Козеллек]. Київ : Дух і Літера, 2005. 375 с.
 19. Нариси з соціокультурної історії українського історієписання: субдисциплінарні напрями: колект. монографія / [Удод О., Верменич Я., Ковалевська О., Ясь О.; упоряд. текстів й наук. апарату С. Блашук, Н. Пазюра; за загал. ред. В. Смоля; НАН України; Ін-т історії України]. Київ: Генеза, 2018. 288 с.
 20. Національна та історична пам'ять : словник ключових термінів / [кер. авт. кол. А. М. Киридон]. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2013. 436 с.
 21. Нові перспективи історієписання / [за ред. П. Берка; пер. з англ.]. Київ : Ніка – Центр, 2004. 392 с.
 22. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студ., курсант., аспір. і ад'юнктів / [за ред. А. Є. Конверського]. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
 23. Руденко С. В. Сучасні методологічні концепції дослідження історії української філософії : монографія. Київ : Видавн.-поліграф. центр «Київський університет», 2012. 279 с.
 24. Теорія та методологія історії : метод. рекомендації до практ. занять для здобувачів вищ. осв. ст. док. філософії / [уклад. І. М. Романюк]. Вінниця, 2020. 29 с.
 25. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень: підруч. Київ: Знання, 2007. 2-ге вид., переробл. і доп. 317 с.
 26. Теорія і методика навчання історії. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 305 с.
 27. Теорія смислу в гуманітарних дослідженнях та інтенціональні моделі в точних науках : Проект «Наукова книга» / [за ред. акад. НАН України М. В. Поповича]. Київ: Наук. думка, 2012. 256 с.
 28. Уведення в науково-педагогічну діяльність: навч. посіб. / [В. В. Іваненко, Г. Г. Кривчик, І. С. Накашидзе]. Дніпро : ЛІРА, 2018. 120 с.
 29. Удод О., Юрій М. Методологія історії і гуманітаризація знання // *Історіографічні дослідження в Україні. 2013. Вип. 23. С. 6–27.*

	30. Філінюк А. Г. Підготовка та публічна презентація дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії з спеціальності 032 Історія та археологія: методичні поради. Вид. 2-ге, переробл. і доп. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2022. 32 с. 31. Філінюк А. Г., Клімчук Ю. А. Реалізація транснаціонального підходу до викладання вітчизняної історії в НУШ: на прикладі вивчення європейського Руху Опору в роки Другої світової війни. Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»). 2023. Вип. 4 (10). С. 830–850. 32. Філінюк А. Г., Глушковецький А. Л., Комарніцький О. Б. Наукові форуми в Кам'янець-Подільському центрі наукових гуманітарних студій. <i>Український історичний журнал</i>. Київ. 2020. № 1 (550). С. 224–230. 33. Черномаз Б. Методологія історії XX ст.: посіб. для студ. вищ. навч. закл.. Умань, 2011. 112 с. 34. Шишкіна Є. К., Носирев О. О. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Харків : Вид-во «Діса плюс», 2014. 200 с. 35. Яковенко Н. Вступ до історії. Київ : Критика, 2007. 375 с. 36. Claus P., Marriott J. History. An Introduction to Theory and Method. 3rd Edition. [N.p.]: Routledge, 2023. 516 p. 37. Theories of History. History Read across the Humanities / Edited by Michael J. Kelly and Arthur Rose. London: Bloomsbury academic, 2018. 263 p. 38. Storey W. K., Cowan M. Writing History. A Guide for Canadian Students, fifth edition. Oxford University Press, 2019. 180 p. 39. The Craft of Research, fourth edition / Wayne C. Booth, Gregory G. Colomb, Joseph M. Williams, Joseph Bizup, William T. FitzGerald. Chicago & London: The University of Chicago Press, 2016. 327 p. 40. Tosh J. The Pursuit of History. Aims, methods and new directions in the study of modern history, fifth edition. Pearson Education Limited, 2010. 352 p. Інформаційні ресурси 1. Сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського // URL: http://www.nbuv.gov.ua/ 2. Сайт Національної Парламентської бібліотеки України URL: http://www.nplu.kiev.ua/ 3. Сайт Інституту історії України НАН України. URL: http://history.org.ua/uk 4. Сайт Інституту археології НАН України // URL: https://iananu.org.ua/pro-institut 5. Сайт Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України // URL: https://tsdavo.gov.ua 6. Сайт Центрального державного архіву громадських об'єднань України // URL: https://tsdahou.archives.gov.ua 7. Сайт Центрального державного історичного архіву України. м. Київ. URL: https://cdiak.archives.gov.ua 8. Сайт Центрального державного історичного архіву України. м. Львів // URL: https://tsdial.archives.gov.ua 9. Сайт Державного архіву Хмельницької області // URL: https://dahmo.gov.ua 10. Інформаційні бюлетені «Академічна доброчесність Infobulletin» від проєкту «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти» (Academic Integrity and Quality Initiative – Academic IQ) // URL: http://surl.li/eqhgb		
Обсяг дисципліни (години) та види занять	Лекційні заняття (22 год.), семінарські заняття (22 год.), самостійна робота		
Система оцінювання результатів навчання	Увесь навчальний курс оцінюється в 100 балів. В поточне оцінювання включаються: семінарські заняття – 20 балів, модульна контрольна робота – 30 балів, самостійна робота та індивідуальні навчально-дослідні завдання – 10 балів та екзамен – 40 балів.		
	Поточний і модульний контроль (100 балів)		Екзамен
	Навчальний (змістовий) модуль 1 і 2 (100 балів)		Сума
	Поточний контроль	МКР	Самостійна робота та Індивідуальні науково-дослідні завдання
	20 балів	30	10 балів
Критерії оцінювання знань,	Оцінювання на семінарських заняттях відбувається за 12 бальною системою відповідно до критеріїв, визначених «Положенням про рейтингову систему		

умінь, навичок студентів на навчальних заняттях	оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка». Максимальний бал оцінки поточної успішності здобувачів вищої освіти на навчальних заняттях рівний 12. <i>1 бал:</i> Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді «так» чи «ні». Здобувач порушує принципи академічної доброчесності. <i>2 бали:</i> Здобувач вищої освіти мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спроби розповісти суть заданого матеріалу, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні «так» чи «ні». Здобувач порушує принципи академічної доброчесності. <i>3 бали:</i> Здобувач вищої освіти намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі властивості; робить спроби виконання вправ, дій репродуктивного характеру; за допомогою викладача робить прості узагальнення. Здобувач порушує принципи академічної доброчесності. <i>4 бали:</i> Здобувач вищої освіти володіє початковими знаннями, знає близько половини навчального матеріалу, здатний певною мірою відтворити його; орієнтується у поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності. <i>5 балів:</i> Здобувач вищої освіти знає половину навчального матеріалу, розуміє сутність навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; робить прості узагальнення але окремі висновки не логічні, не послідовні. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності. <i>6 балів:</i> Здобувач вищої освіти розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати події, ситуації, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання, користуватися додатковими джерелами. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності. <i>7 балів:</i> Здобувач вищої освіти правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими теоріями і фактами, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок; вміє самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовує термінологію; здатен скласти таблиці, схеми. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності. <i>8 балів:</i> Знання здобувачем вищої освіти досить повні, він достатньо вільно застосовує вивчений матеріал; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності. <i>9 балів:</i> Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим матеріалом, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить поняття, категорії, нормативні документи; формулює закони; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності. <i>10 балів:</i> Здобувач вищої освіти володіє глибокими і міцними знаннями; може визначати тенденції та суперечності різних процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні тенденції, факти, явища, процеси; розв'язує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні дисципліни; використовує знання, аналізуючи
---	--

	різні явища, процеси. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності. <i>11 балів:</i> Здобувач вищої освіти володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможний самостійно вивчити матеріал; оцінювати різноманітні явища, процеси; займає активну життєву позицію. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності. <i>12 балів:</i> Здобувач вищої освіти має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й нахили; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
Поточний контроль	Усне опитування, письмовий контроль, виконання самостійної роботи, індивідуальних наукових завдань, модульна контрольна робота.
Підсумковий контроль	Екзамен
Локація	3